

pokazala neviđenu lakoću rassetljavanja mitoloških, filozofskih i oniričkih značenja nosivnih krležijanskih metafora, alegorija i asocijacija, premda je njezin krajnji napor usmjeren na reafirmaciju etičko-estetičkog subjekta u kojem ne prepoznajemo samo Krausovog ciničkog *bricoleura* ratnih izvješća niti samo intimnog zapisničara unutrašnjih svjetova u potrazi za "arhitekstualnošću" (na način Gérarda Genettea).

Autoričina je interpretacija najproduktivnija upravo tamo gdje tumači performativnu gestu Krležinog dnevničara usmjerenog na izvanknjiževnog drugog i na sebe kao drugog. U tom interesu za performativne, a ne samo noetičke aspekte konstitucije subjektivnosti Krležinog dnevničara usred solipsističke "intelektualne kupke", Marjanić intrigantno križa teorijska očišta inozemnih i domaćih istraživača autobiografskog diskursa (posebice Philippea Lejeunea i Andree Zlatar), filozofiju kinizma Petera Sloterdijka s književnopovijesnim prinosima (posebice onima njemačkih krležologa) Andreasa Leitnera i Franka Lindemanna te domaćih germanista Viktora Žmegača i Mirjane Stančić. Autorica se ne zaustavlja na iscrpnom navođenju već uočenih i iznalaženju novih dokaza o formativnom utjecaju njemačkih autora (posebice K. Krausa, M. Stirnera, A. Schopenhauera i F. Nietzschea) na mladog Krležu, nego osnažuje i poznatu tezu o njegovoj sposobnosti sublimiranja europskih duhovnih kretanja tijekom i nakon Prvoga svjetskog rata, onih istih koji korespondiraju s našim ratnim i poratnim vremenom. Riječ je prije svega o autoričinu naglašavanju antropoloških konstanti iz Krležine optike, a u vezi sa stereotipizacijom rodnih uloga u projektu nacionalnog i ratničkog imaginiranja zajednice, a time i rodno markiranim načinima prorade kolektivne povijesti (koje autorica, parafrazirajući Krležu, naziva *Odisejadom* ratnika i *Penelopijadom* ratnih udovica). Osluškivanjem, bilježenjem i ideološkim kodiranjem idiomatskih (dijalekatskih) glasova najnepovlaštenijih – vojnih invalida, ratnih udovica i siročadi – službenik Ureda za pomoć postradalima u ratu Josipa Šilovića (1917.-1918.) potvrđuje se i kao mikropovjesničar s interesom za nikad napisanu povijest "odozdo", iz perspektive onih koji unose disonancu u etnonacionalni mit o horizontalnom bratstvu.

Kao smiona i samozatajna, inovativna i oprezna istraživačica, Marjanić nam je otkrila jednu od mogućih intertekstualnih i intergalaktičkih avantura koju nudi posesivno uranjanje i transgresivno izranjanje iz guste polisemičke mreže Krležinog dnevničkog diskursa u kojem se ulančavaju biografski i društveni *arhitekst*, idiolekt intimnih svjetova i *ideosfere* paralelnih zamišljenih zajednica. Analiza u čijem je središtu konceptualizacija *Davnih dana* kao radikalnog dnevničkog diskursa i kao ničeanski uzornog diskursa samoprikazivanja-kao-samoodređenja, nadaje se i kao gesta autotematizacije vlastitog intelektualnog sazrijevanja u borbi sa svakodnevnim zahtjevima novinski produktivne društvene kroničarke i teorijskim izazovima akademskog diskursa od kojeg se očekuje da u svom vapaju za etičkim repozicioniranjem subjekta ne poseže za ingerencijama bilo koje pa ni subvertirane moći.

Renata JAMBREŠIĆ KIRIN

Kult svetaca nije nastao u srednjem vijeku, iako je tada doživio procvat. Iz vjerske krize kasne antike nastao je kult mučenika koji su dugo bili jedini sveci koje su kršćani štovali. Nakon što su prestali progoni kršćana, na Zapadu je kult mučenika zamijenjen kultom biskupa, dok je istočna koncepcija svetosti imala drukčiju evoluciju. Od

4. su stoljeća pustinjaski askete u Egiptu utjelovljivali ideal "božjeg čovjeka" koji se posve povlači iz svjetovnoga života i živi u pustinji kako bi utekao svim iskušenjima. Na Zapadu su biskupi, duboko upleteni u život zajednice u kojoj djeluju, postali središnje figure u životu Crkve. Sveti Martin je upravo primjer toga novog modela svetosti i prvi kršćanski svetac koji nije bio mučenik, ali ne i jedini, kako na jednom mjestu pogrešno navodi autorica. Specifičnost

Antonija Zaradija Kiš, Sveti Martin, Kult sveca i njegova tradicija u Hrvatskoj, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb 2004., 280 str.

Martinova leži i u tome što je unekoliko spojio istočni i zapadni model svetosti: razdoblja biskupske i političke djelatnosti prekidao je povlačeći se u askezu, spajajući tako naizgled nespojivo: *vita activa* i *vita passiva*. Iako je bio galski čudotvorac, njegov se kult još za života širi diljem Europe, a danas se blagdan sv. Martina slavi u cijelom katoličkom svijetu.

Brojnost hagiografskih tekstova i zbirki Martinovih čudesa svjedoči o živom kultu i značenju toga sveca tijekom više stotina godina.

Knjiga Antonije Zaradija Kiš, *Sveti Martin. Kult sveca i njegova tradicija u Hrvatskoj*, plod je višegodišnjih terenskih i arhivskih istraživanja rasprostranjenosti i ukorijenjenosti martinskoga kulta na našim prostorima.

Kult svetoga Martina pojavio se na području Hrvatske s prodorom Franaka, a njegovali su ga i širili benediktinci. No, u doticaju sa slavenskom kulturom martinski legendarij i običaji vezani uz sveca mijenjaju se i poprimaju nova obilježja.

Knjiga je koncepcijski podijeljena u dvije cjeline. U prvom se dijelu ("Životnim stazama svetoga Martina") govori o Martinovu životu kao rimskog vojnika a poslije katoličkog biskupa, kristijanizaciji poganskoga puka, čudesima i legendama vezanim za njega te razvojem njegova kulta u srednjovjekovnoj Galiji i drugdje.

U drugom dijelu ("Sveti Martin u Hrvatskoj") autorica po regijama – Istra i Kvarner, Dalmacija i zaleđe te kontinentalna Hrvatska – bilježi prisutnost sveca.

Autorica opisuje hrvatske martinske toponime i pomno nabraja brojne lokalitete, ruševine svetišta te crkve čiji je svetac zaštitnik, dajući najviše prostora župnim crkvama sv. Martina. Opisi lokaliteta popraćeni su bogatim slikovnim materijalom što pridonosi dokumentarnosti teksta i potvrđuje ukorijenjenost kulta u hrvatsku baštinu.

Za prisutnost martinskoga kulta Zaradija Kiš pronalazi dokaze u liturgiji, književnoj baštini, slikarstvu, kiparstvu, arhitekturi, ali i pučkoj meteorologiji te pučkom nazivlju za neke vrste biljaka i životinja.

Svaka regija ima svoje specifičnosti u njegovanju i razvoju kulta sv. Martina, što je prikazano literarnim tekstovima, pučkim molitvama i prikazanjima, a regionalne različitosti vidljive su i u načinima proslave Martinja, blagdana sveca koji se slavi na dan kada je pokopan, 11. studenoga., i koji se danas prilično razlikuje od nekadašnje liturgijske svetkovine. Običaji oko Martinja nastavak su pretkršćanskoga, keltskog slavija nadolazeće nove godine, odnosno početka zime, a obred "krštenja vina" na razmeđu je poganskog i kršćanskog.

Sveti Martin Antonije Zaradija Kiš važna je interdisciplinarna studija koja pokazuje upućenost autorice u različite znanstvene discipline, arheologiju, povijest, onomastiku, ikonografiju, filologiju i dr. Vrijednosti ovog znanstvenog djela uvelike pridonose i prvi put transliterirani hagiografski tekstovi glagoljaške martinske tradicije koji tako postaju dostupnima široj znanstvenoj zajednici, a zanimljive su za daljnje proučavanje i pučke pjesme i molitve za koje se vjerovalo da imaju taumaturšku moć.

Ova je knjiga dobrodošla sinteza povijesti kulta sv. Martina na području Hrvatske i zasigurno će služiti i kao polazište za buduće istraživačke pothvate.

Nataša POLGAR